

LEERPLAN

INTERLEVENSBESCHOUWELIJKE DIALOOG (ILD)

Secundair onderwijs

Derde graad doorstroom en dubbele finaliteit

1u / week

Leerplannummer: 2021/10 [nummer te vervangen!]

Inhoudstafel

I. Visietekst

Een van de twee uren Levensbeschouwing wordt ILD

De meerwaarde van ILD voor Burgerschapseducatie

Een dam tegen onwenselijke polarisatie

Opbouw van het leerplan

II. Leerplandoelen

Aandachtsgebied 1	Democratie
Aandachtsgebied 2	Identiteit
Aandachtsgebied 3	Diversiteit
Aandachtsgebied 4	Duurzaamheid

I. Visietekst [nog af te stemmen met arbeidsfinaliteit]

Een van de twee uren levensbeschouwing wordt ILD

De interlevensbeschouwelijke dialoog kiemde al decennia in het officieel onderwijs, waar leerkrachten godsdienst en niet-confessionele zedenleer vaak samen activiteiten organiseren en projecten op touw zetten. De Erkende Instanties en Vereniging officialiseerden deze samenwerking in 2013 met het competentiekader interlevensbeschouwelijke competenties (ILC) dat werd aangeboden aan het Vlaams parlement. Zo werden ILC's een onderdeel van de leerplannen van de levensbeschouwelijke vakken.

Naar aanleiding van het regeerakkoord van de Vlaamse regering in 2019, versnelden het GO! en de levensbeschouwelijke vakken deze koers door een protocol van samenwerking op te stellen en gezamenlijk een leerplan voor interlevensbeschouwelijke dialoog (ILD) te ontwerpen, waarin ILC en minimumdoelen burgerschap gecombineerd worden. Leerlingen van alle overtuigingen volgen in de derde graad van het secundair onderwijs voortaan ILD voor de helft van de uren levensbeschouwing. Zo werken de levensbeschouwelijke vakken mee aan de realisering van de sleutelcompetentie burgerschap.

Dit leerplan bevordert het samenleven in een democratie met respect voor diversiteit, zoals het pedagogisch project van het GO! vooropstelt.

De meerwaarde van levensbeschouwing voor burgerschapseducatie

Levensbeschouwing beslaat een breder domein dan burgerschap: het omvat ook zingeving, thema's en perspectieven die ontwikkeld worden binnen de relaties ik-zelf, ik-andere en ik-wereld.

Maar de levensbeschouwelijke inkleuring, die gebruik kan maken van het culturele en sociale kapitaal van levensbeschouwelijke gemeenschappen, kan de ontwikkeling van burgerschapscompetenties bij leerlingen ondersteunen.

Een dam tegen onwenselijke polarisatie

Vijandige polarisatie in de samenleving - die de democratie en de rechtsstaat onder druk zet - geeft extra verantwoording aan dit opzet.

De leerkrachten levensbeschouwelijke vakken die samenwerken en in co-teaching ILD gestalte geven, fungeren voor de ogen van de leerlingen als rolmodel voor een constructieve dialoog onder zeer verscheiden mensen. In de les waken de leraars over het respect voor de interne pluraliteit van hun levensbeschouwing, die zij vanuit hun expertise best kennen. Zij bieden ruimte aan input van andere levensbeschouwingen uit onze (super)diverse context. Zij maken voorbehoud bij een exclusieve interpretatie van de eigen

levensbeschouwing en houden rekening met secularisatie, 'multiple belonging' en 'believing without belonging'.

Levensbeschouwelijke tegenstellingen liggen vaak aan de oppervlakte van sociaaleconomische, etnische, culturele of politieke spanningsvelden. ILD tracht 'wij-zij denken' langs levensbeschouwelijke lijnen te doorbreken door deze breuklijnen te duiden. We reiken daarbij ook werkvormen aan die onkritisch groepsdenken temperen.

Opbouw van het leerplan

De leerplandoelen zijn ingedeeld in 4 aandachtsgebieden: Democratie, Diversiteit, Duurzaamheid, en Identiteit. Deze clusteren ook meteen een aantal dialoogthema's, waardoor we een praktisch leerplan bekomen.

De leerplandoelen worden binnen ieder aandachtsgebied algemeen beschreven in een 3-trap vorm:

- (1) de inhoudelijke kern (het dialoogthema) wordt eerst bekeken vanuit de levensbeschouwing van het gekozen vak en waar nodig de persoonlijke levensbeschouwing
- (2) waarna de leerlingen in dialoog gaan om elkaars levensbeschouwelijke kijk op het thema beter te leren kennen
- (3) met het oog op een uiteindelijke verrijking van de eigen levensbeschouwing en het samenleven.

Deze 3-trap structuur sluit de 3 ILC kennis-lagen in (de respectievelijke ILC-lagen vaardigheden en attituden worden meegenomen in de didactiek):

- Laag 1: ik en mijn levensbeschouwing
- Laag 2: Ik, mijn levensbeschouwing en deze van de ander
- Laag 3: Ik, mijn levensbeschouwing en de samenleving

De 4 aandachtsgebieden zijn elk gekoppeld aan een drietal dialoogthema's, waarbij ook enkele meer operationele doelen als indicatie voor lesdoelen worden meegegeven.

Namens de leerplancommissie doorstroom en dubbele finaliteit

Birte Day (AGO), Philippe De Bruyn (ORT), Imke Deleu (GO!), Hacer Düzgün (ISL), Moishe Mund (ISR), Mark Saey (NCZ), Hein Van Renterghem (RKG), Thierry Vervoort (NCZ), Luc Vinkx (RKG), Dick Wursten (PEGO).

II. Leerplandoelen

DIALOGOTHEMA'S

Mensenrechten

Sociale (on)gelijkheid

Scheiding van kerk en staat (theocratie)

Vrijheid van godsdienst

Actievormen en engagement

Levensbeschouwelijke motivaties voor samenlevingsopbouw

Meerschallig burgerschap

I. Democratie

1. De leerlingen ontwikkelen een idee van hoe zij vanuit de eigen levensbeschouwing betekenis kunnen geven aan principes van een democratische samenleving, zoals: gelijk(waardig)heid, vrijheid en solidariteit.
2. De leerlingen gaan met elkaar in dialoog over de levensbeschouwelijke betekenissen van democratische principes.
3. De leerlingen drukken uit hoe de dialoog over democratische principes hen uitdaagt.

INTERLEVENSBESCHOUWELIJKE COMPETENTIES

4	Verwoordt open en bedachtzaam gedachten, gevoelens, ervaringen en normen en waarden vanuit de eigen levensbeschouwing.
7	Ontwikkelt een positief zelfbeeld en neemt initiatief gebaseerd op beleving van de eigen levensbeschouwing.
12	Herkent en benoemt de levensbeschouwelijke kleuring van gedachten, gevoelens, ervaringen, waarden en normen bij zichzelf en bij de anderen.
20	Ontdekt en verwoordt de rol van levensbeschouwing voor zichzelf en de samenleving.
19	Ontdekt en verwoordt moeilijkheden en kansen voor ILD en ILS.
22	Gaat constructief om met moeilijkheden en kansen voor ILD en ILS.
24	Herkent afspraken en regels nodig voor een multilevensbeschouwelijk samenleven en past deze toe

MINIMUMDOELEN en competenties SC7 GO!

07.01 De leerlingen reflecteren over de betekenis, de principes en de werking van de democratische rechtsstaat en hun verantwoordelijkheid daarin

Sociale ongelijkheid

Ideologische stromingen

Inspraakkanalen en actievormen

Eigen rol en verantwoordelijkheid

DIALOOGTHEMA'S

Religieuze en andere
collectieve identiteiten.

Omgaan met leven en
dood.

Betekenis van god of
geen god.

Oorsprong en
bestemming van de
mens.

Relatievormen.

De technologische
sturing van identiteit
(AI, sociale media, ...)

II. Identiteit

1. De leerlingen verwoorden levensbeschouwelijke kenmerken van hun persoonlijke en collectieve identiteit.
2. De leerlingen gaan met elkaar in dialoog over de levensbeschouwelijke kenmerken en hun relatieve belang voor hun persoonlijke en collectieve identiteit(en).
3. De leerlingen reflecteren over de meerwaarde van de interlevensbeschouwelijke dialoog voor hun identiteitsontwikkeling.

INTERLEVENSBESCHOUWELIJKE COMPETENTIES

- 1 De levensbeschouwelijke kenmerken van de eigen ontwikkelende identiteit.
- 4 Verwoordt open en bedachtzaam gedachten, gevoelens, ervaringen en normen en waarden vanuit de eigen levensbeschouwing.
- 5 Gaat respectvol en open om met de eigenheid van de eigen levensbeschouwing.
- 6 Gaat respectvol en open om met de diversiteit binnen de eigen levensbeschouwing.
- 7 Ontwikkelt een positief zelfbeeld en neemt initiatief gebaseerd op beleving van de eigen levensbeschouwing.
- 10 Gelijkenissen en verschillen tussen levensbeschouwingen.
- 11 De interne pluraliteit in verschillende levensbeschouwingen.
- 14 Luistert empathisch naar leeftijdsgenoten met een andere levensbeschouwing.
- 18 De verschillen tussen stereotyperingen over een levensbeschouwing en de binnenkant van een levensbeschouwing.
- 21 Onderscheidt levensbeschouwelijke-stereotypering van levensbeschouwelijke identiteit.

MINIMUMDOELEN en
competenties SC7 GO!

07.02 De leerlingen
reflecteren over het
relationele, gelaagde en
dynamische karakter van
identiteit

Meerderheid,
minderheid

Sociale cohesie,
solidariteit, wij-zij
denken

DIALOOGTHEMA'S

Empathie, solidariteit, altruïsme.

Kansen van diversiteit.

Ideologisch extremisme.

Uitsluitingsmechanismen (racisme en seksisme).

Hoe ga jij om met andersdenkenden?

Het zondebokmechanisme.

III. Diversiteit

1. De leerlingen ontwikkelen a.d.h.v. voorbeelden een idee van de mate waarin de eigen levensbeschouwing zowel solidair of tolerant als discriminerend of racistisch kan zijn ten aanzien van anderen binnen en buiten de eigen kring.
2. De leerlingen gaan in dialoog over de uitdaging om positief om te gaan met diversiteit.
3. De leerlingen reflecteren over de rol die hun levensbeschouwing en de interlevensbeschouwelijke dialoog kunnen spelen in het bevorderen van tolerantie en solidariteit ten aanzien van anderen.

INTERLEVENSBESCHOUWELIJKE COMPETENTIES

3	Ontdekt en verwoordt de interne pluraliteit van de levensbeschouwing waarin hij/zij les volgt.
16	Is constructief kritisch over eigen en andere levensbeschouwingen.
18	Ontdekt en verwoordt de verschillen tussen stereotyperingen en de binnenkant van een levensbeschouwing.
21	Onderscheidt levensbeschouwelijke stereotypering van levensbeschouwelijke identiteit.
19	Ontdekt en verwoordt moeilijkheden en kansen voor ILD en ILS.
22	Gaat constructief om met moeilijkheden en kansen voor ILD en ILS.
23	Oefent ILD en ILS als noodzakelijke vaardigheid voor het leven in de realiteit van een multilevensbeschouwelijke samenleving.

MINIMUMDOELEN en competenties SC7 GO!

07.03 De leerlingen lichten toe hoe verschillende vormen van diversiteit verrijkend en uitdagend zijn voor het samenleven

Tolerantie en de grenzen ervan

Kenmerken van mechanismen achter onverdraagzaamheid, discriminatie en racisme in historische en actuele voorbeelden

DIALOGOTHEMA'S

Ecomodernisme of
systeemverandering

Rechten van dieren en
ecosystemen

Klimaatvluchtelingen

Voedselvraagstukken

Schepping en evolutie

Ecologische voetafdruk

IV. Duurzaamheid

1. De leerlingen vormen zich een idee van (de historische ontwikkeling van) het denken binnen de gevolgde of eigen levensbeschouwing over de relatie tussen de natuur, de samenleving en de mens.
2. De leerlingen gaan in dialoog over de verschillende opvattingen van en binnen diverse levensbeschouwingen over de relatie tussen de natuur, de samenleving en de mens.
3. De leerlingen reflecteren over de verschillende opvattingen over de relatie tussen de natuur, de samenleving en de mens, met het oog op een meer duurzame (rechtvaardige en ecologisch verantwoorde) wereld.

INTERLEVENSBESCHOUWELIJKE COMPETENTIES

- 4 Verwoordt open en bedachtzaam gedachten, gevoelens, ervaringen en normen en waarden vanuit de eigen levensbeschouwing.
- 7 Ontwikkelt een positief zelfbeeld en neemt initiatief gebaseerd op beleving van de eigen levensbeschouwing.
- 12 Herkent en benoemt de levensbeschouwelijke kleuring van gedachten, gevoelens, ervaringen, waarden en normen bij zichzelf en bij de anderen.
- 20 Ontdekt en verwoordt de rol van levensbeschouwing voor zichzelf en de samenleving.
- 16 Is constructief kritisch over eigen en andere levensbeschouwingen
- 19 Ontdekt en verwoordt moeilijkheden en kansen voor ILD en ILS.
- 22 Gaat constructief om met moeilijkheden en kansen voor ILD en ILS.

MINIMUMDOELEN en competenties SC7 GO!

07.04 De leerlingen gaan geïnformeerd, beargumenteerd en constructief in dialoog over maatschappelijke thema's

Concrete suggesties m.b.t. (school)organisatie en praktische afspraken:

De 3-trap (zie inleiding) staat toe uren en lokaalgebruik te organiseren:

- Trap 1 wordt uitgevoerd in het eigen levensbeschouwelijke lokaal (2u)
- Trap 2 met alle leerlingen van aanwezige levensbeschouwingen samen in een lokaal of (indien geen voldoende groot lokaal voorhanden is) met gemixte groepen in de verschillende levensbeschouwelijke lokalen (2u)
- Trap 3 wordt terug uitgevoerd in het eigen levensbeschouwelijke lokaal (2u).

Het opgegeven aantal uren (6) geeft aan dat jaarlijks een vijftal ILD kunnen plaatsvinden. Soms zal een ILD aangevuld worden met een andere werkvorm, een tweede ronde, of gewoon wat meer tijd in beslag nemen. De richtlijn is dat jaarlijks van ieder aandachtsgebied een thema wordt behandeld, en maximum 6 ILD plaatsvinden. De keuze van thema's hangt af van de afspraken met de leerkrachten (actief) Burgerschap of van de afspraken met het hele team in het geval van een cross-curriculaire benadering van burgerschap.